101 smoezen voor docenten

om zelf geen les te hoeven geven, door het afschuifgedrag ‘activerend onderwijs’ te noemen

Een praktisch handboek voor de moderne docent

101 smoezen voor docenten

om zelf geen les te hoeven geven,
door het afschuifgedrag
‘activerend onderwijs’ te noemen

Jantje van Leiden

Voorwoord

Dit boek bevat 101 smoezen voor docenten, die allemaal bedoeld zijn om zelf niks te hoeven doen. Ze zijn niet zo best: bedenk zelf betere! En schrijf een eigen voorwoord, want dit stelt ook weinig voor.

Jantje van Leiden

01

Ik ga jullie niet alles voorkauwen. Zelf leren kauwen hoort bij het leerproces.

02

Er staat vandaag een werkcollege op het rooster. Het werk is voor jullie, het college is van mij.

03

Ik zou nu een hoorcollege kunnen geven, maar wetenschappelijk onderzoek toont aan dat actief leren beter werkt. Welk onderzoek? Zoek dat maar eens op.

04

Jullie zouden graag les willen, maar wat vind je zelf van die mening?

05

De tijd dat een docent voor de klas stond om kennis over te dragen, ligt gelukkig achter ons. Ik ga even zitten.

06

Mijn mond houden is de snelste manier om jullie mondig te maken.

07

Ik geef vandaag bewust geen uitleg. Dat heet ontdekkend leren.

08

Ik geef bewust geen antwoorden. Antwoorden maken vragen overbodig, en vragen zijn de kern van mijn onderwijs.

09

Een goede docent maakt zichzelf overbodig. Ik probeer daar vandaag een begin mee te maken.

10

Ik wil jullie niet afhankelijk maken van mijn kennis. Vandaar dat ik die voor mezelf houd.

11

We gaan vandaag over op vraaggestuurd onderwijs. Ik heb één vraag: wie neemt het van me over?

12

Het is belangrijk dat jullie zelf verantwoordelijkheid nemen voor het onderwijs. Ik heb dat jarenlang gedaan en kan het niet blijven doen.

13

Voor elk college geldt: collegegeld, ook en vooral vanwege dat ‘lege’.

14

We werken vandaag vanuit de leervraag. Als niemand een vraag heeft, zijn we kennelijk klaar.

15

Ik heb geen presentatie voorbereid omdat ik jullie niet wil beperken in jullie eigen denkproces.

16

De leerdoelen staan in Brightspace. Hoe jullie die bereiken, is onderdeel van de leerdoelen.

17

De leerstof ligt voor het oprapen. Ik ga toch niet voor jullie bukken?

18

Fouten maken mag. Sterker nog, dat moet. Begin maar zonder uitleg.

19

In plaats van een instructie krijgen jullie vandaag een uitdaging. De eerste uitdaging is ontdekken wat de bedoeling is.

20

Leren is vallen en opstaan.
Ik blijf daarom zitten.

21

Ga in tweetallen zitten en bespreek wat jullie vandaag eigenlijk zouden moeten leren.

22

Verdeel de stof over zes groepjes. Ieder groepje bestudeert één hoofdstuk en legt het daarna uit aan de rest. Ik ben benieuwd.

23

Wie iets aan een ander uitlegt, leert het zelf het beste. Daarom laat ik het uitleggen graag aan jullie over.

24

Vorm groepjes van vier. Twee studenten zoeken informatie, één maakt de presentatie en de vierde bewaakt het proces. Ik bewaak de sfeer.

25

Ik wil dat jullie elkaars deskundigheid benutten. Die van mij hebben jullie al vaak genoeg benut.

26

We gaan vandaag coöperatief leren. Dat betekent dat jullie samenwerken en ik niet in de weg loop.

27

De beste begeleiding merk je niet. Vandaag ga ik proberen of ik ook onvindbaar kan zijn.

28

Jullie krijgen twintig minuten om elkaar de theorie uit te leggen. Daarna mogen jullie mij vragen stellen, mits die niet over de theorie gaan.

29

De groepsopdracht staat in Brightspace. Er staat nog niets, want het formuleren van een opdracht is óók een leeractiviteit.

30

Ik wil de groepsdynamiek niet verstoren door me inhoudelijk met jullie werk te bemoeien.

31

Iedereen is expert in zijn eigen leerproces. Ik ben dus per definitie de minst deskundige in dit lokaal.

32

Het is belangrijk dat iedereen een bijdrage levert. Ik lever de ruimte en het tijdstip.

33

Jullie mogen zelf groepjes vormen. Dat kost meestal een kwartier, maar dat is waardevolle oefening in sociale vaardigheden.

34

Een hoorcollege is achterhaald. Dit wordt een níéthoorcollege. Luister maar.

35

Ik wijs geen groepsleider aan. Zelforganisatie begint waar mijn organisatie ophoudt.

36

Vandaag doen we een expertwerkvorm. Iedereen wordt expert in iets wat hij nog niet weet.

37

Bereid thuis de theorie voor, zodat we tijdens de les meteen actief aan de slag kunnen. Ik bereid thuis mijn vrije avond voor.

38

We gebruiken het principe van de flipped classroom. Jullie doen thuis wat ik vroeger op school deed.

39

Als de klas wordt omgedraaid, hoef ik alleen nog mijn stoel om te draaien.

40

Ik neem geen kennis meer door in de les. Kennis is immers overal beschikbaar, behalve voorlopig bij jullie.

41

Bekijk vooraf drie instructiefilmpjes. Ik heb ze zelf nog niet gezien, dus ik hoor graag welke de beste is.

42

De video duurt anderhalf uur, maar je kunt hem op dubbele snelheid afspelen. Dat scheelt ons allebei een hoop tijd.

43

Internet heeft alle antwoorden. Ik heb de wificode. Iedereen zijn bijdrage.

44

Het lesmateriaal is bewust onvolledig. Het aanvullen ervan bevordert jullie zelfstandigheid.

45

De opdracht is open geformuleerd om jullie creativiteit niet te belemmeren. Ik wist zelf ook nog niet precies wat ik wilde.

46

We doen aan maatwerk: jullie bepalen de maat, jullie doen het werk.

47

Een stappenplan maakt studenten afhankelijk. Daarom heb ik alleen stap zeven opgeschreven.

48

Ik ga niet vertellen hoe je moet beginnen. De eerste stap is immers het moeilijkst, en die wil ik jullie niet onthouden.

49

De uitleg staat op de vorige dia. Die slaan we over, want we willen het tempo erin houden.

50

Mijn PowerPoint bevat alleen nog witruimte. Dat is ruimte voor jullie eigen inzichten.

51

Denk vijfendertig minuten na over je eigen reflectie en gebruik de rest van de ochtend om daar een verslag van te schrijven.

52

Schrijf een verslag over jullie leerproces. De inhoud van dat proces is minder belangrijk dan het verslag erover.

53

We houden vandaag een intervisiebijeenkomst. Jullie bespreken elkaars problemen en ik luister of er iets herkenbaars voorbijkomt.

54

Ik geef geen inhoudelijke terugkoppeling, want jullie moeten leren om jezelf te beoordelen.

55

Reflectie is de spiegel van het leren. Ik ga jullie niet voorspiegelen wat jullie erin moeten zien.

56

Vandaag besteden we aandacht aan uitstelgedrag. Begin daar morgen maar mee.

57

Wie vastloopt, moet leren omgaan met frustratie. Dat is een belangrijke beroepsvaardigheid.

58

Onzekerheid hoort bij het leerproces. Ik houd die graag zo lang mogelijk in stand.

59

Het is belangrijk om buiten je comfortzone te treden. Mijn comfortzone bevindt zich toevallig achter dit bureau.

60

Door jullie niet direct te helpen, stimuleer ik jullie probleemoplossend vermogen. Ik ben daarin bijzonder consequent.

61

Ik werk met kunstmatige intelligentie. Die heeft de opdracht bedacht en jullie mogen hem uitvoeren.

62

Als ChatGPT het kan uitleggen, waarom zou ik dan nog een poging wagen?

63

Gebruik gerust AI om de opdracht te maken. Ik gebruik AI vervolgens om te controleren of jullie AI goed heeft gewerkt.

64

Een menselijke maat is belangrijk. Daarom mag de computer de cijfers geven. Dan kan ik mens blijven.

65

Ik heb ChatGPT gevraagd een activerende les te ontwerpen. Het antwoord begon met: ‘Laat de studenten zelf…’. Dat beviel me.

66

Jullie mogen AI gebruiken om een samenvatting te maken van de stof die AI zelf heeft geschreven.

67

De chatbot geeft soms onjuiste antwoorden. Dat biedt prachtige kansen om kritisch te leren denken. Ik controleer ze dus niet.

68

Wie twijfelt aan het antwoord van ChatGPT, kan het aan een andere chatbot vragen.

69

Mijn lesvoorbereiding bestaat tegenwoordig uit één goede opdracht aan AI. Het formuleren daarvan kost mij soms wel twintig seconden.

70

De kunst van het lesgeven is de kunst van het weglaten. Ik ben inmiddels bij de hele les aangekomen.

71

Lever je werk bij mij in, met een beoordeling die je zelf alvast passend vindt.

72

Ik laat jullie elkaars werk nakijken. Zo leren jullie beoordelen en leer ik delegeren.

73

Geef je buurman opbouwende kritiek. Ik wil jullie daarin niet beïnvloeden met mijn eigen oordeel.

74

Er is geen beoordelingsformulier. Het opstellen daarvan is vandaag de opdracht.

75

Mijn beoordelingsformulier is blanco. Zo kunnen jullie niet beweren dat ik bevooroordeeld ben.

76

De toets bespreken we niet na. Het ontdekken van je eigen fouten is veel leerzamer.

77

Mijn terugkoppeling bestaat uit één vraag: ‘Wat vind je er zelf van?’ Die kun je op bijna elk antwoord toepassen.

78

Jullie presenteren je resultaten aan elkaar. Ik vind het belangrijk dat kennis niet steeds via dezelfde persoon loopt.

79

Wie een vraag niet kan beantwoorden, krijgt van mij geen antwoord maar een vervolgvraag. Dat heet socratisch onderwijs.

80

Vandaag toetsen jullie jezelf. Wie niet geslaagd is, mag zichzelf een herkansing aanbieden.

81

We beginnen met een brainstorm. Alles mag gezegd worden, zolang ik niets hoef uit te leggen.

82

Ik heb geen lesprogramma gemaakt omdat ik ruimte wil laten voor spontane leerervaringen.

83

De planning is flexibel.
Vooral het gedeelte waarin
ik iets zou moeten doen.

84

Jullie mogen kiezen uit vijf opdrachten. Ik heb ze niet uitgewerkt, want keuzevrijheid vereist eigen initiatief.

85

De les valt niet uit. We verplaatsen het leren alleen naar een plek waar ik niet aanwezig hoef te zijn.

86

Ik ben er vandaag niet, maar mijn afwezigheid is didactisch verantwoord. Jullie oefenen met zelfstandig functioneren.

87

We werken aan zelfregulatie. Begin met het reguleren van mijn aanwezigheid.

88

Ik wil voorkomen dat mijn deskundigheid jullie eigen inzichten overschaduwt. Daarom meng ik me nergens in.

89

Ik ben wel aanwezig, maar niet beschikbaar. Dat is mijn bijdrage aan het oefenen van zelfredzaamheid.

90

De les duurt officieel negentig minuten. Als jullie na twintig minuten klaar zijn, hebben jullie kennelijk efficiënt geleerd.

91

Ik heb het college niet voorbereid, omdat ik wilde ervaren hoe het is om zonder voorkennis een probleem te benaderen. Jullie mogen meedoen.

92

De onderwijsvernieuwing vraagt om een nieuwe rol voor de docent. Die van mij heeft opvallend veel overeenkomsten met een toeschouwer.

93

Ik ga vandaag niets zeggen. Stilte is een krachtig didactisch instrument.

94

Mijn les gaat vandaag over de afwezige docent. Ik zal het onderwerp aanschouwelijk maken.

95

Bij traditioneel onderwijs staat de docent centraal. Bij modern onderwijs staat de student centraal. Ik sta straks bij de koffieautomaat.

96

Actie, veren, donder: wijs!
Als ik het zo uitspreek,
klinkt het ineens heel
didactisch.

97

Het mooiste onderwijs is onderwijs waarbij de student niet merkt dat er een docent is. Ik overweeg daarom helemaal niet meer te verschijnen.

98

Onderwijs draait niet om de docent. Ik beschouw mijn volledige terugtrekking als een principiële keuze.

99

Als jullie werkelijk eigenaar zijn van je leerproces, zou het vreemd zijn als ik nog werk aan dat proces zou verrichten.

100

Het ultieme doel van activerend onderwijs is een student die alles zelf doet. Ik ben blij dat we dat doel eindelijk hebben bereikt.

101

Ik heb nog een honderdeerste smoes nodig, maar het lijkt me veel leerzamer als jullie die zelf bedenken.

Flaptekst?

Wat denk je zelf?

9 789082 396256